

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/330/40/92

MŁODZIEŻ'92 O SWOICH PERSPEKTYWACH W OBECNEJ SYTUACJI KRAJU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, CZERWIEC'92

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Tegoroczni absolwenci szkół ponadpodstawowych bardziej pesymistycznie postrzegają otaczającą rzeczywistość niż ich koledzy z lat 1990-1991. W wypowiedziach młodzieży nasiliły się oceny krytyczne zarówno własnej sytuacji, jak i sytuacji w kraju. Największe obecnie problemy Polski, w odczuciu młodego pokolenia, to bezrobocie oraz zła sytuacja gospodarcza.

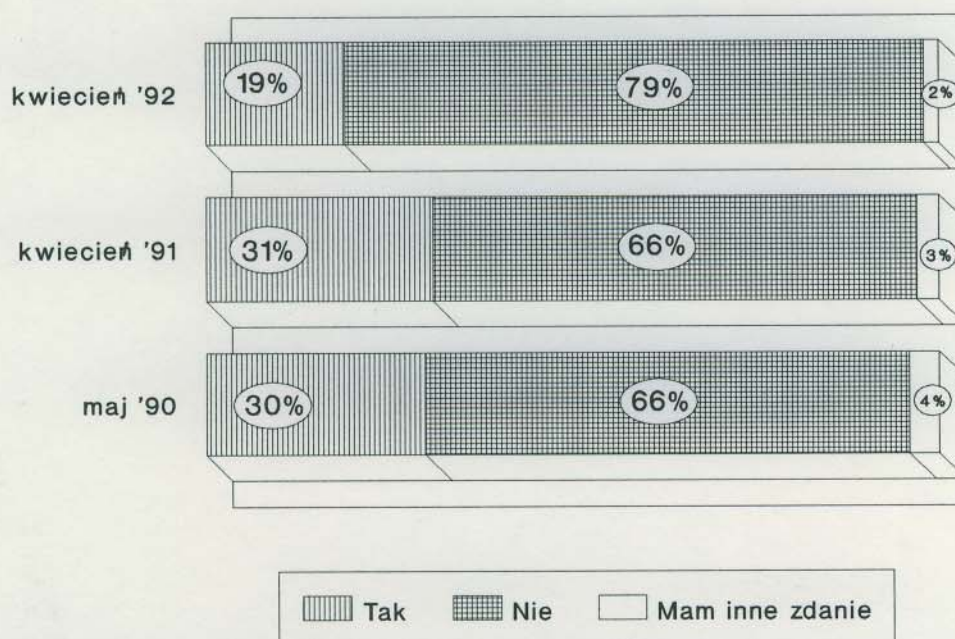
Sytuacja młodzieży - oceny i prognozy

Wyniki corocznego sondażu CBOS¹ przeprowadzonego wśród młodzieży wskazują, że zdecydowana większość młodych ludzi (79%) jest przekonana, iż obecnie nie ma ona szans osiągnięcia swoich celów i realizacji dążeń życiowych. Przeciwnego zdania jest 19% ankietowanych. W porównaniu z latami 1990-1991 widoczne jest znaczne zwiększenie się (o 13 punktów) liczby pesymistów (rys. 1).

¹ Sondaż "Młodzież '92" przeprowadzony w dniach 9-28 kwietnia 1992 r. na 1289-osobowej ogólnopolskiej losowej próbie uczniów ostatnich klas szkół średnich i zasadniczych zawodowych. Dane porównawcze zaczerpnięto z sondaży pod tym samym tytułem, przeprowadzonych w dniach 17-30 kwietnia 1991 r. (N=1233) oraz 17 kwietnia - 7 maja 1990 r. (N=1163).

Rys. 1. Procentowy rozkład odpowiedzi uzyskanych w latach 1990-1992 na pytanie:

Czy młodzież w Polsce ma obecnie szanse realizacji swoich celów i dążeń życiowych?

Prognozy dotyczące osiągnięcia celów życiowych przez młodzież na najbliższe pięć lat wydają się nieco mniej pesymistyczne. Nadzieje na poprawę (35%) przeważają nad obawami przed pogorszeniem (22%). Najliczniejsza grupa badanych (40%) wyraża przekonanie, że sytuacja młodzieży nie zmieni się. Ale co oznacza ten brak zmian? Dla zdecydowanej większości (85%) jest to utrzymanie obecnej sytuacji uznawanej za niekorzystną (tab. 1, rys. 2).

Tabela 1

(w procentach)

Prognozy realizacji celów i dążeń życiowych młodzieży na najbliższe pięć lat	Ogółem	Czy młodzież w Polsce ma obecnie szansę realizacji swoich celów i dążeń życiowych?	
		tak	nie
Nastąpi poprawa	35	29	71
Będzie mniej więcej tak samo	40	15	85
Nastąpi pogorszenie	22	10	90
Ogółem	x	19	81

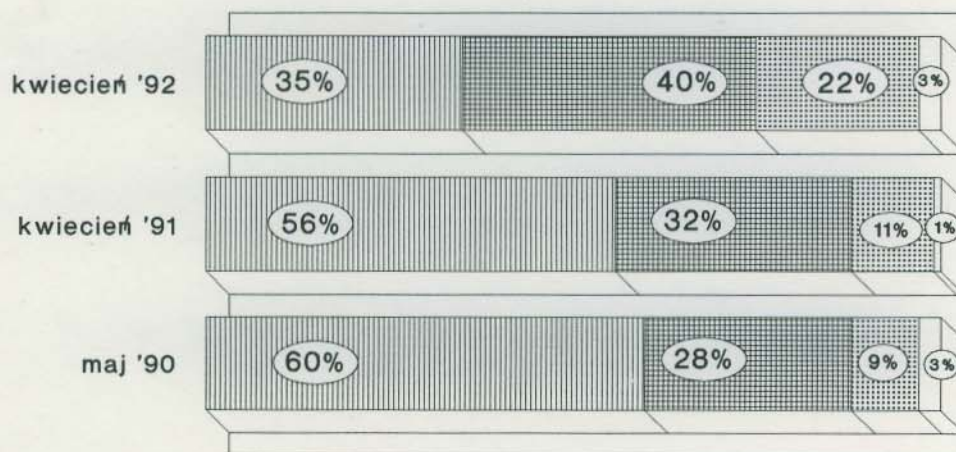
V Cramera = 0,19472

(N=1229, w tabeli pominięto wskazania "Mam inne zdanie" i "Trudno powiedzieć")

CBOS

Rys. 2. Procentowy rozkład odpowiedzi uzyskanych w latach 1990-1992 na pytanie:

Czy w ciągu najbliższych pięciu lat w realizacji celów i dążeń życiowych młodzieży:

nastąpi poprawa
 będzie mniej więcej tak samo

nastąpi pogorszenie
 mam inne zdanie

Wyniki z bieżącego roku wyraźnie różnią się od rezultatów uzyskanych we wcześniejszych sondażach. Notujemy zmniejszenie się liczby prognoz optymistycznych (o ponad 20 punktów) i zwiększenie prognoz pesymistycznych (o 11-13 punktów). Wzrost wskazań: *będzie mniej więcej tak samo* trudno uznać za przejaw optymizmu, gdy w ocenie obecnej sytuacji dominują odpowiedzi krytyczne.

W ocenie szans całego pokolenia na życie lepsze niż życie rodziców opinie badanych są podzielone, z nieznaczną przewagą wskazań optymistycznych; co czwarty respondent nie ma zdania na ten temat.

	CBOS
<i>Czy uważasz, że:</i>	
<i>Jesteśmy pokoleniem, przed którym stoi szansa na życie lepsze niż mieli nasi rodzice</i>	40%
<i>Jesteśmy kolejnym "straconym pokoleniem"</i>	34%
<i>Trudno powiedzieć</i>	26%

Występuje statystycznie istotny związek (choć niezbyt silny) między oceną sytuacji w Polsce i ogólną opinią młodzieży o swoim pokoleniu. Niemal wszyscy ankietowani, którzy twierdzą: *jesteśmy kolejnym "straconym pokoleniem"* oceniają negatywnie obecne szanse młodych ludzi.

Ocena sytuacji w kraju

Charakteryzując nastroje młodzieży będziemy porównywać je także z wynikami uzyskanymi w populacji dorosłych². Pozwoli to ukazać poglądy młodych respondentów na tle szerokiej opinii publicznej, a także ich postawy wobec aktualnych spraw kraju i społeczeństwa.

Pesymizm co do perspektyw młodzieży ma podłoże w negatywnych opiniach o tym, co się dzieje w kraju. W **ocenie kierunku rozwoju sytuacji w kraju** opinie krytyczne (58%) zdecydowanie przeważają nad opiniami pozytywnymi (10%) - tab. 2.

Tabela 2

(w procentach)

Czy ogólnie rzecz biorąc sytuacja w Polsce idzie w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	młodzież			dorośli		
	V'90	IV'91	IV'92	V'90	IV'91	IV'92
W dobrym	37	35	10	44	45	11
W złym	17	19	58	24	30	74
Trudno powiedzieć	46	46	32	32	25	15

W porównaniu z latami 1990-1991 notujemy obecnie znaczne zwiększenie dezaprobaty (około 40 punktów) kierunku przemian z jednoczesnym zmniejszeniem się aprobaty (około 26 punktów).

² Por. komunikat CBOS "Nastroje społeczne w maju '92".

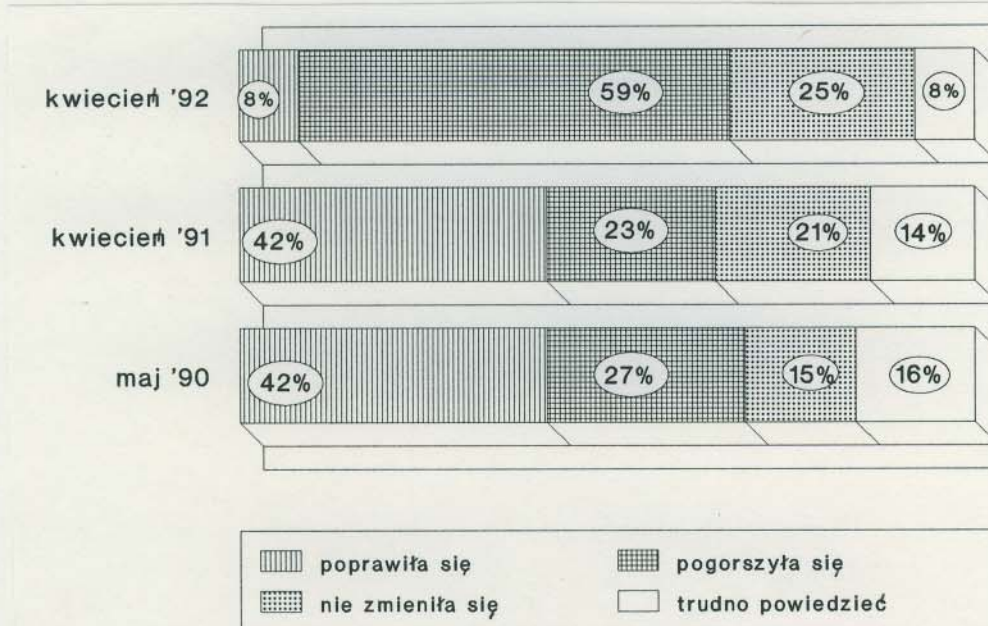
Znacznie mniejszy jest także (o 14 punktów) odsetek osób, które nie precyzują swojego zdania, co świadczy o krystalizowaniu się opinii młodzieży.

Pesymizm dorosłych, związany z kierunkiem rozwoju sytuacji w kraju, był i jest większy i nasila się bardziej niż pesymizm młodzieży. Dorośli też częściej niż młodzież mają wyrobiony pogląd na tę sprawę. Krytyczne odniesienie się do kierunku rozwoju sytuacji w kraju znajduje uzasadnienie w ocenie zmian sytuacji w Polsce w ciągu ostatnich kilku miesięcy. Wskazania negatywne znacznie przewyższają wskazania pozytywne (rys. 3).

CBOS

Rys. 3. Procentowy rozkład odpowiedzi uzyskanych w latach 1990-1992 na pytanie:

Czy, Twoim zdaniem, w ciągu ostatnich kilku miesięcy sytuacja w Polsce:

Przedstawiony rozkład odpowiedzi ilustruje zdecydowaną zmianę opinii młodzieży o sytuacji w Polsce. W latach 1990-1991 oceny pozytywne przeważały nad krytycznymi. Obecnie występuje duży (o 36 punktów) spadek ocen pozytywnych i wzrost ocen negatywnych (o 32 i 36 punktów). Nieznacznie wzrósł też odsetek ankietowanych nie dostrzegających zmiany i - podobnie jak w ocenie kierunku rozwoju sytuacji kraju - zmniejszył się odsetek osób nie mających zdania.

W odpowiedziach na kolejne pytanie, dotyczące ogólnej sytuacji kraju, również pojawiło się nastawienie pesymistyczne. Mając do wyboru dwa rodzaje stwierdzeń określających, jakie będą skutki tego, co się obecnie dzieje w Polsce, młodzi ludzie wybierali częściej (44%) odpowiedź: *obecny okres to kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski* (tab. 3).

Tabela 3

(w procentach)

Czy uważasz, że:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	młodzież			dorośli
	V'90	IV'91	IV'92	V'92
<i>obecny okres to wstęp do otrząśnięcia się Polski z trudności</i>	67	63	29	30
<i>czy obecny okres to kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski</i>	9	14	44	50
<i>trudno powiedzieć</i>	24	23	27	20
<i>wszystkie ważne sprawy w kraju są w dobrych rękach</i>	30	18	5	5
<i>czy nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji w kraju</i>	22	34	69	78
<i>trudno powiedzieć</i>	48	48	26	18

Pesymizm młodzieży jest jeszcze silniejszy, gdy dotyczy oceny obecnej ekipy rządzącej - aż 69% badanych uznaje, że *nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji w kraju*.

Wyraźny jest wzrost obaw o sytuację w kraju i zmniejszenie wiary w pomyślny jej rozwój. Gdy zestawimy opinie młodzieży z opiniami dorosłych, okazuje się, że obecnie obie te grupy równie często wyrażają wiarę w pomyślną przyszłość Polski, natomiast obawy w większym stopniu wyrażają dorośli.

Opinie o polityce gospodarczej rządu

Pesymizm w ocenie sytuacji w kraju jest widoczny także w wypowiedziach dotyczących polityki gospodarczej rządu. W opinii 3/4 badanych uczniów nie stwarza ona szansy pokonania recesji. Odmienny pogląd wyraża 22% ankietowanych (tab. 4).

Tabela 4

(w procentach)

Czy polityka rządu stwarza szansę wyjścia Polski z kryzysu gospodarczego?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	młodzież			dorośli
	V'90	IV'91	IV'92	V'92
Tak	56	52	22	18
Nie	18	28	75	67
Trudno powiedzieć	26	20	3	15

W swych ocenach uczniowie są bardziej surowi niż dorośli (różnica 8 punktów) i jednocześnie mniej wstrzemięźliwi

w formułowaniu poglądów na ten temat: tylko 3% młodych respondentów nie miało sprecyzowanego zdania, wśród dorosłych zaś - 15%.

W porównaniu z rokiem 1991 (a także 1990), kiedy przeważały opinie pozytywne, wyraźnie zmniejszyło się zaufanie do polityki gospodarczej rządu (o 30 punktów zmalała aprobata, o 47 zaś zwiększyła się dezaprobata).

Najważniejszy problem dla Polski w opinii młodzieży

Kolejne, otwarte pytanie ankiety sondowało postrzeganie przez młodzież spraw najważniejszych dla Polski. Odpowiedzi ukazują, jakie problemy trapią młodzież i czego się ona najbardziej obawia³.

Najważniejszym problemem jest obecnie zdecydowanie **bezrobocie** (42% wskazań). Na drugim miejscu (24% wskazań) znalazła się **zła sytuacja gospodarcza i finansowa kraju. Sytuację materialną społeczeństwa** wymieniło 10% badanych.

Istotną rolę odgrywają również kwestie związane ze **złą sytuacją polityczną i zarządzaniem państwem** (19%). Wymieniano między innymi złe zarządzanie państwem (5%), nieudolność, niekompetencje i brak odpowiedzialności władz (5%), reformę prawa (2%).

Ochronę środowiska, zadłużenie Polski oraz stan kultury i oświaty wymieniali nieliczni (odpowiednio: 4%, 4% i 2%).

Pojedyncze osoby dostrzegały takie sprawy, jak: politykę kredytową i podatkową, ochronę polskiej gospodarki, ułatwienia dla obcego kapitału, wysokie ceny, upadek przedsiębiorstw państwowych,

³ Kwestia ta będzie omówiona w oddzielnym komunikacie CBOS.

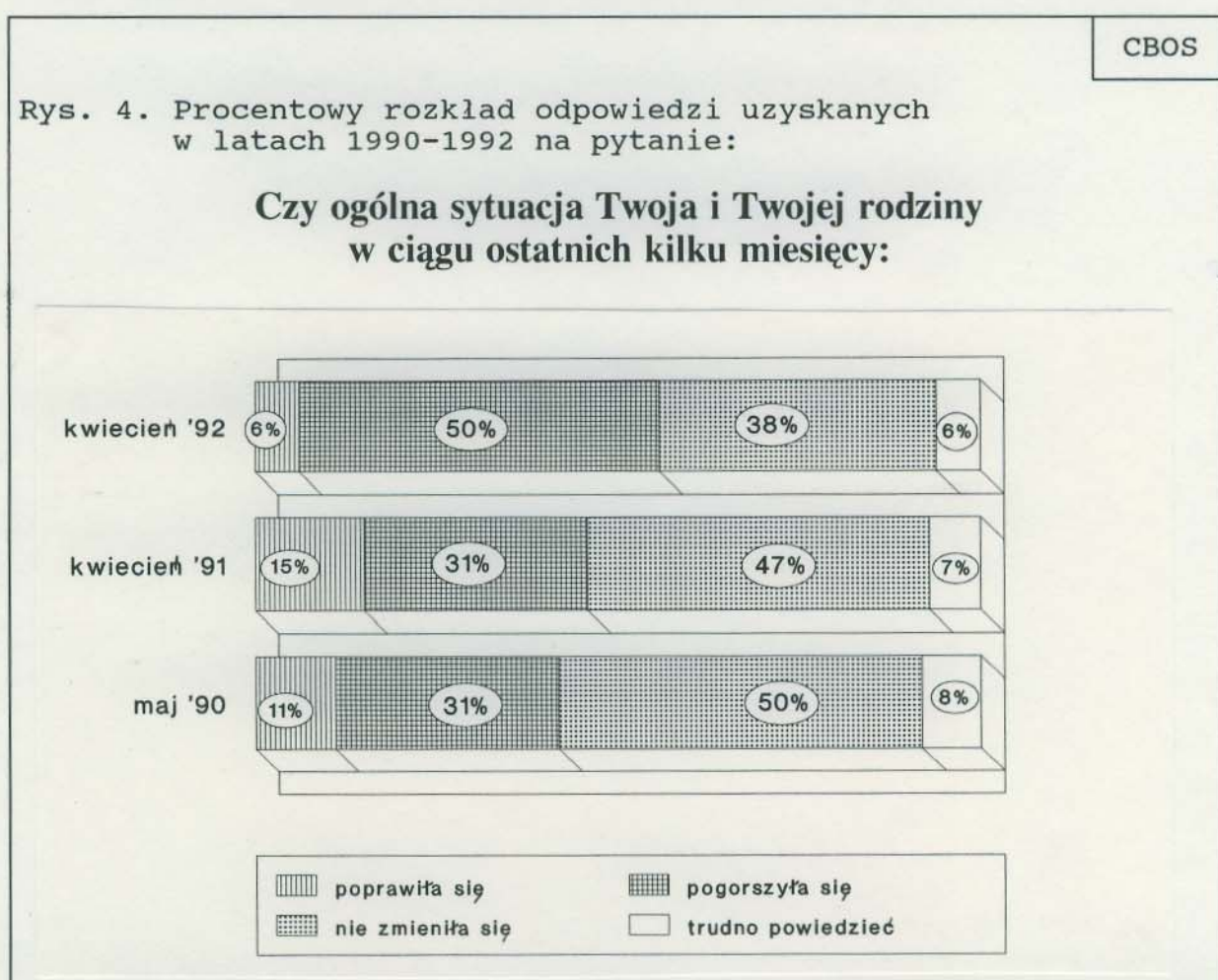
stan służby zdrowia, ingerencję Kościoła w sprawy państwa, zmianę konstytucji, zmianę prezydenta, włączenie się Polski do EWG, patologie społeczne.

Problemy wymieniane obecnie przez młodzież różnią się nieco od spraw, na które wskazywali uczniowie badani w latach 1990-1991. Nadal na początku listy problemów znajduje się bezrobocie i zła sytuacja gospodarcza kraju. W poprzednich badaniach natomiast w ogóle nie poruszano problemów politycznych, zarządzania państwem. Z listy tej zniknęły takie aktualne jeszcze rok temu zagadnienia, jak zjednoczenie Niemiec i zahamowanie inflacji. Zadłużenie Polski, które w ubiegłych latach zajmowało trzecie miejsce na liście, obecnie jest wymieniane przez niewielu badanych. Warto też podkreślić, że nie zgłaszano kwestii, będących obecnie przedmiotem dyskusji publicystycznych, takich jak: aborcja, budownictwo mieszkaniowe, rolnictwo, które były podnoszone przez młodzież w latach 1990-1991.

Sytuacja materialna społeczeństwa jako problem dla Polski została wymieniona tylko przez 6% badanych, a niskie zarobki - przez 4% (podobnie jak w latach poprzednich), mimo że ponad 1/3 ankietowanych przyznaje, iż ich warunki materialne są złe. Chcąc ustalić przyczyny, dla których kwestie te zajmują dalsze miejsce w hierarchii wartości młodzieży, trzeba uwzględnić dwie hipotezy. Po pierwsze - ucząca się młodzież jest utrzymywana przez rodziców lub opiekunów, a potrzeby dzieci są w większości polskich rodzin traktowane jako priorytetowe (wskazują na to wyniki wielu badań socjologicznych). Po drugie - może to świadczyć o dojrzałości młodzieży i jej zrozumieniu, że są to problemy, których rozwiązanie zależy od powodzenia reform gospodarczych.

Ocena sytuacji życiowej respondenta i jego rodziny

Pesymizm młodzieży ma swoje uzasadnienie także w jej sytuacji życiowej. Połowa uczniów twierdzi, że w ciągu ostatnich kilku miesięcy nastąpiło pogorszenie sytuacji ich rodzin. Tylko 6% ankietowanych dostrzega poprawę. Ponad 1/3 nie widzi żadnych zmian (rys. 4).

Przedstawione wyniki wskazują na zmniejszenie optymizmu w ocenie własnej sytuacji życiowej. W latach 1990-1991 najczęściej stwierdzano brak zmian, obecnie - pogorszenie. Obniżyły się odsetki wskazujących na poprawę oraz poczucie stabilizacji.

Młodzież o sobie i sytuacji w kraju

Opinie o sytuacji życiowej młodzieży są związane z oceną kierunku rozwoju sytuacji w kraju (choć siła związku nie jest wysoka⁴). **Optymizmowi** w ocenie i prognozie sytuacji młodzieży towarzyszy wiara, że sytuacja w kraju zmierza w dobrym kierunku oraz odczucie poprawy własnej sytuacji życiowej. Optymizm ten wyraża niewielu badanych. **Pesymistyczny** pogląd, dominujący w wypowiedziach ankietowanych, jest natomiast związany z negatywną oceną kierunku rozwoju sytuacji w kraju i poczuciem pogorszenia się własnej sytuacji życiowej (tab. 5 i 6).

Tabela 5

(w procentach)

Ocena sytuacji młodzieży	Ogółem	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju	
		dobry	zły
Młodzież w Polsce ma obecnie szanse realizacji swoich celów i dążeń życiowych	18	31	69
Młodzież w Polsce nie ma obecnie szans realizacji swoich celów i dążeń życiowych	82	11	89
Ogółem	x	14	86

(N=857)

Uwaga: w tabelach 5 i 6 pominięto wskazania "Trudno powiedzieć" i "Mam inne zdanie".

⁴ Wartości współczynników siły związku mieszczą się w granicach od 0,14 do 0,31.

Tabela 6

(w procentach)

Ocena sytuacji młodzieży	Ogółem	Ocena zmian sytuacji życiowej respondenta i jego rodziny w ciągu ostatnich kilku miesięcy		
		poprawa	brak zmian	pogorszenie
Młodzież w Polsce ma obecnie szanse realizacji swoich celów i dążeń życiowych	19	12	47	42
Młodzież w Polsce nie ma obecnie szans realizacji swoich celów i dążeń życiowych	81	5	39	56
Ogółem	x	6	40	54

(N = 1181)

Nastroje młodzieży a cechy socjodemograficzne

Mimo że w wypowiedziach badanej młodzieży przeważają opinie wskazujące na złe nastroje, można wyodrębnić grupy respondentów, wśród których nasilenie pesymizmu bądź optymizmu jest większe niż u pozostałych ankietowanych. Analiza związku opinii z cechami socjodemograficznymi wykazuje, że do cech, które szczególnie różnicują odpowiedzi respondentów, należą: płeć, miejsce zamieszkania i warunki materialne⁵. Opinie chłopców częściej są optymistyczne niż wypowiedzi ich koleżanek. Pesymizm badanych jest natomiast tym większy, im mniejsza jest miejscowość, w której mieszka respondent, oraz im gorsze są jego warunki materialne.

⁵ Szczegółowe zróżnicowanie opinii badanych w zależności od ich cech socjodemograficznych zamieszczono w tabelach aneksu.

*

*

*

Wyniki sondażu jednoznacznie wskazują na **wzrost pesymistycznych nastrojów** wśród młodzieży. Towarzyszy temu wyraźne zmniejszenie się liczby badanych, którzy nie mają wyrobionego poglądu na sondowane kwestie. Świadczy to o **krystalizowaniu się opinii** młodych respondentów.

Na uwagę zasługuje także to, że w opiniach młodzieży pojawiła się nowa jakościowo ocena - jest nią **krytyka władz** zawarta w spontanicznych wypowiedziach dotyczących najważniejszego problemu dla Polski.

ANEKS

Tabela 1. Czy młodzież w Polsce ma obecnie szansę realizacji swoich celów i dążeń życiowych? (%)

	Tak	Nie	Mam inne zdanie	LICZBA OSOB
Ogółem	18	79	2	1288
Płeć				
Mężczyźni	21	76	2	699
Kobiety	15	83	2	586
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	19	77	4	226
Techniku	19	80	2	324
Liceum zawodowe	14	84	2	246
Zasadnicza szkoła zawod.	20	78	1	488
Miejsce zamieszkania				
Wieś	18	80	2	501
Miasto do 20 tys.	18	81	1	217
od 21 do 100 tys.	16	82	2	284
od 101 do 500 tys.	20	78	2	130
501 tys.i więcej mieszk.	24	73	3	146
Region				
Północny	24	74	1	156
Zachodni	20	78	2	118
Środkowozachodni	15	85		88
Środkowy	19	79	2	246
Wschodni	16	81	3	233
Południowo-wschodni	15	83	2	247
Południowo-zachodni	22	76	3	200
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	24	75	2	234
Zasadnicze zawodowe	15	84	1	523
Średnie	20	77	3	303
Pomaturalne	21	76	3	38
Wyższe	18	78	4	164
Wykształcenie matki				
Podstawowe	20	79	1	278
Zasadnicze zawodowe	16	84	0	359
Średnie	18	79	3	378
Pomaturalne	19	78	3	104
Wyższe	22	74	4	147
Grupa społ.- zawodowa ojca				
Kadra kier., inteligencja	15	82	3	119
Poz. pracownicy umysłowi	26	71	3	131
Pracownicy fiz.- umysł.	19	80	1	79
Robotnicy wykwalifikowani	16	83	1	476
Robotnicy nlewykwalifik.	15	84	1	99
Rolnicy	19	78	3	166
Prywatni przedsiębiorcy	20	75	4	69
Miejsce pracy ojca				
Zakład państwowy/spółdz.	18	80	2	613
Zakład prywatny	20	79	1	179
Gospodarstwo rolne	21	76	3	155
Brak stałego msc. pracy	18	80	2	326
Ocena własnych war. mater.				
Złe	12	86	2	445
Średnie	19	78	3	617
Dobre	29	70	1	218
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	15	82	3	149
Raz w tygodniu	18	80	2	781
Kilka razy w roku	21	77	2	248
W ogóle nie uczestniczy	19	80	1	101
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	38	59	3	128
Zły kierunek	14	84	1	743
Trudno powiedzieć	20	77	3	416

Tabela 2. Czy w ciągu najbliższych pięciu lat w realizacji celów i dążeń młodzieży: (%)

	Nastąpi poprawa	Będzie mniej więcej tak samo	Nastąpi pogorszenie	Mam inne zdanie	LICZBA OSOB
Ogółem	35	40	22	3	1283
Płeć					
Mężczyźni	39	40	19	2	696
Kobiety	30	41	26	3	584
Typ szkoły					
Liceum ogólnokształcące	33	36	28	3	225
Techniku	38	39	21	3	322
Liceum zawodowe	31	45	22	2	245
Zasadnicza szkoła zawod.	36	41	21	2	487
Miejsce zamieszkania					
Wieś	36	41	21	3	499
Miasto do 20 tys.	32	36	28	4	215
od 21 do 100 tys.	33	39	24	4	284
od 101 do 500 tys.	33	46	20	1	130
501 tys.i więcej mieszk.	41	41	18		145
Region					
Północny	46	35	14	5	155
Zachodni	32	43	25		118
Środkowozachodni	45	31	20	3	88
Środkowy	36	42	20	1	246
Wschodni	31	41	24	4	231
Południowo-wschodni	35	41	22	1	246
Południowo-zachodni	26	42	28	4	199
Wykształcenie ojca					
Podstawowe	33	39	25	2	233
Zasadnicze zawodowe	33	43	22	2	521
Średnie	38	38	21	3	302
Pomaturalne	37	37	24	3	38
Wyższe	37	36	24	2	163
Wykształcenie matki					
Podstawowe	33	42	24	1	278
Zasadnicze zawodowe	31	44	24	2	357
Średnie	40	36	20	3	376
Pomaturalne	40	38	20	2	104
Wyższe	34	40	22	4	146
Grupa społ.- zawodowa ojca					
Kadra kier., inteligencja	38	31	27	4	119
Poz. pracownicy umysłowi	36	39	24	2	129
Pracownicy fiz.- umysł.	37	43	13	8	79
Robotnicy wykwalifikowani	36	41	21	2	473
Robotnicy niewykwalifik.	36	39	22	2	99
Rolnicy	34	43	21	2	166
Prywatni przedsiębiorcy	33	43	23		69
Miejsce pracy ojca					
Zakład państwowy/spółdz.	32	42	23	3	608
Zakład prywatny	38	40	18	3	179
Gospodarstwo rolne	34	43	21	1	155
Brak stałego msc. pracy	39	36	23	2	326
Ocena własnych war. mater.					
Złe	31	38	29	2	444
Średnie	34	43	20	3	613
Dobre	45	37	17	1	218
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	41	32	21	6	148
Raz w tygodniu	34	42	22	2	778
Kilka razy w roku	35	41	20	4	247
W ogóle nie uczestniczy	34	36	29	2	101
Ocena kier.rozw.syt.w kraju					
Dobry kierunek	66	24	9	2	128
Zły kierunek	26	41	30	3	739
Trudno powiedzieć	41	44	13	2	415

Tabela 3. Czy uważasz, że: 1. Jesteśmy pokoleniem, przed którym stoi szansa na życie lepsze niż mieli nasi rodzice 2. Jesteśmy kolejnym "straconym pokoleniem"? (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	40	34	26	1229
Płeć				
Mężczyźni	45	32	24	666
Kobiety	34	37	28	561
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	43	29	29	221
Techniku	43	33	24	313
Liceum zawodowe	35	40	25	235
Zasadnicza szkoła zawod.	39	35	26	457
Miejsce zamieszkania				
Wieś	37	35	28	473
Miasto do 20 tys.	40	36	23	206
od 21 do 100 tys.	40	36	24	275
od 101 do 500 tys.	39	33	28	122
501 tys.i więcej mieszk.	50	28	23	145
Region				
Północny	50	19	31	151
Zachodni	45	39	16	110
Środkowozachodni	43	39	18	82
Środkowy	38	35	27	238
Wschodni	36	36	27	226
Południowo-wschodni	40	38	22	234
Południowo-zachodni	35	34	31	188
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	41	30	29	222
Zasadnicze zawodowe	36	38	27	501
Średnie	41	35	24	292
Pomaturalne	53	21	26	38
Wyższe	48	31	21	156
Wykształcenie matki				
Podstawowe	39	32	29	263
Zasadnicze zawodowe	34	39	27	347
Średnie	43	32	25	363
Pomaturalne	41	38	21	102
Wyższe	50	29	20	137
Grupa społ.- zawodowa ojca				
Kadra kier., inteligencja	45	32	23	117
Poz. pracownicy umysłowi	46	32	21	127
Pracownicy fiz.- umysł.	45	24	31	75
Robotnicy wykwalifikowani	36	36	27	461
Robotnicy niewykwalifik.	36	33	31	94
Rolnicy	47	34	19	154
Prywatni przedsiębiorcy	32	41	27	63
Miejsce pracy ojca				
Zakład państwowy/spółdz.	38	33	29	593
Zakład prywatny	45	35	20	169
Gospodarstwo rolne	47	35	18	145
Brak stałego msc. pracy	39	36	25	312
Ocena własnych war. mater.				
Złe	35	41	25	426
Średnie	40	32	29	591
Dobre	53	28	20	205
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	44	30	26	142
Raz w tygodniu	39	36	25	745
Kilka razy w roku	42	30	28	238
W ogóle nie uczestniczy	38	35	28	98
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	75	14	11	124
Zły kierunek	35	43	22	697
Trudno powiedzieć	38	26	37	407

Tabela 4 Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju

(%)

	Dobry	Zły	Trudno powiedzieć	LICZBA OSOB
Ogółem	10	58	32	1288
Płeć				
Mężczyźni	14	56	29	699
Kobiety	4	60	36	586
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	15	54	31	226
Technikum	15	54	31	324
Liceum zawodowe	4	57	39	246
Zasadnicza szkoła zawod.	7	63	30	488
Miejsce zamieszkania				
Wieś	8	57	36	501
Miasto do 20 tys.	9	62	29	217
od 21 do 100 tys.	9	62	29	284
od 101 do 500 tys.	12	60	28	130
501 tys. i więcej mieszk.	18	46	36	146
Region				
Północny	13	45	42	156
Zachodni	11	74	15	118
Środkowozachodni	15	72	13	87
Środkowy	8	49	43	246
Wschodni	10	60	30	234
Południowo-wschodni	9	54	38	247
Południowo-zachodni	9	65	26	200
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	8	59	33	234
Zasadnicze zawodowe	7	61	31	524
Średnie	14	53	33	302
Pomaturalne	11	61	29	38
Wyższe	13	51	35	164
Wykształcenie matki				
Podstawowe	7	62	32	278
Zasadnicze zawodowe	7	57	36	360
Średnie	13	58	29	377
Pomaturalne	13	53	34	104
Wyższe	10	54	35	147
Grupa społ.- zawodowa ojca				
Kadra kier., inteligencja	12	55	33	119
Poz. pracownicy umysłowi	18	50	32	131
Pracownicy fiz.- umysł.	11	54	34	79
Robotnicy wykwalifikowani	8	56	37	476
Robotnicy niewykwalifik.	10	61	29	99
Rolnicy	8	64	27	166
Prywatni przedsiębiorcy	10	70	20	69
Miejsce pracy ojca				
Zakład państwowy/spółdz.	9	56	36	614
Zakład prywatny	13	51	35	179
Gospodarstwo rolne	10	62	28	155
Brak stałego msc. pracy	11	63	26	325
Ocena własnych war. mater.				
Złe	7	64	30	445
Średnie	11	54	35	617
Dobre	13	55	32	218
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	9	53	38	149
Raz w tygodniu	10	58	31	781
Kilka razy w roku	10	58	32	248
W ogóle nie uczestniczy	9	60	31	101

Tabela 5. Ocena zmian sytuacji w Polsce w ciągu ostatnich kilku miesięcy (%)

	Poprawa	Pogorszenie	Brak zmian	Trudno powiedzieć	LICZBA OSOB
Ogółem	8	59	25	8	1287
Płeć					
Mężczyźni	10	54	27	9	700
Kobiety	5	64	23	8	584
Typ szkoły					
Liceum ogólnokształcące	7	58	29	6	226
Technikum	9	56	27	8	324
Liceum zawodowe	6	67	22	6	245
Zasadnicza szkoła zawod.	8	57	24	11	488
Miejsce zamieszkania					
Wieś	7	61	24	9	501
Miasto do 20 tys.	8	63	23	6	216
od 21 do 100 tys.	6	64	23	7	284
od 101 do 500 tys.	12	47	32	10	130
501 tys.i więcejj mieszk.	9	49	33	10	146
Region					
Północny	13	50	26	11	155
Zachodni	3	68	26	3	118
Środkowozachodni	6	64	28	2	88
Środkowy	7	62	22	9	245
Wschodni	5	59	26	9	234
Południowo-wschodni	9	56	26	10	247
Południowo-zachodni	8	57	26	7	200
Wykształcenie ojca					
Podstawowe	6	60	24	9	234
Zasadnicze zawodowe	7	61	25	8	523
Średnie	8	58	25	9	302
Pomaturalne	16	50	26	8	38
Wyższe	7	59	26	8	164
Wykształcenie matki					
Podstawowe	7	63	23	7	278
Zasadnicze zawodowe	8	60	23	8	358
Średnie	8	58	26	7	378
Pomaturalne	8	49	31	13	104
Wyższe	6	58	26	10	147
Grupa społ.- zawodowa ojca					
Kadra kier., inteligencja	6	61	25	8	119
Poz. pracownicy umysłowi	10	55	28	8	130
Pracownicy fiz.- umysł.	10	56	27	8	79
Robotnicy wykwalifikowani	7	59	27	8	476
Robotnicy niewykwalifik.	9	57	26	8	99
Rolnicy	3	64	23	9	166
Prywatni przedsiębiorcy	9	61	16	14	69
Miejsce pracy ojca					
Zakład państwowy/spółdz.	8	58	26	8	612
Zakład prywatny	9	54	25	11	179
Gospodarstwo rolne	3	66	22	10	155
Brak stałego msc. pracy	9	59	26	7	326
Ocena własnych war. mater.					
Złe	6	67	20	7	444
Średnie	8	54	29	9	618
Dobre	11	57	25	7	217
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	7	58	26	9	148
Raz w tygodniu	8	60	25	7	781
Kilka razy w roku	7	55	27	10	248
W ogóle nie uczestniczy	9	61	20	10	101
Ocena kier.rozw.syt.w kraju					
Dobry kierunek	27	32	31	9	128
Zły kierunek	2	71	22	5	744
Trudno powiedzieć	11	45	30	14	414

Tabela 6. Czy uważasz, że: 1. obecny okres to wstęp do otrzaśnięcia się Polski z trudności, 2. obecny okres to kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	29	44	27	1231
Płeć				
Mężczyźni	35	41	24	660
Kobiety	21	47	32	569
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	34	37	28	219
Technikum	34	40	26	304
Liceum zawodowe	25	47	29	238
Zasadnicza szkoła zawod.	25	48	27	467
Miejsce zamieszkania				
Wieś	25	47	28	475
Miasto do 20 tys.	29	47	24	211
od 21 do 100 tys.	29	43	28	271
od 101 do 500 tys.	31	39	30	123
501 tys. i więcej mieszk.	37	35	27	142
Region				
Północny	35	30	35	151
Zachodni	25	61	14	110
Środkowo-zachodni	28	54	18	82
Środkowy	27	40	32	241
Wschodni	30	42	28	218
Południowo-wschodni	31	46	23	235
Południowo-zachodni	23	46	31	194
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	26	46	27	220
Zasadnicze zawodowe	25	47	28	504
Średnie	32	40	29	293
Pomaturalne	37	40	23	35
Wyższe	37	39	25	158
Wykształcenie matki				
Podstawowe	26	50	24	264
Zasadnicze zawodowe	22	45	33	343
Średnie	34	39	27	368
Pomaturalne	28	45	26	99
Wyższe	36	41	23	140
Grupa społ.- zawodowa ojca				
Kadra kier., inteligencja	32	39	29	116
Poz. pracownicy umysłowi	33	37	30	126
Pracownicy fiz.- umysł.	34	38	28	74
Robotnicy wykwalifikowani	27	45	28	460
Robotnicy niewykwalifik.	31	43	26	95
Rolnicy	27	51	22	155
Prywatni przedsiębiorcy	28	49	24	68
Miejsce pracy ojca				
Zakład państwowy/spółdz.	27	43	30	593
Zakład prywatny	36	36	27	171
Gospodarstwo rolne	28	49	23	145
Brak stałego msc. pracy	27	48	25	311
Ocena własnych war. mater.				
Złe	23	50	26	427
Średnie	31	40	28	595
Dobre	32	42	26	202
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	35	34	142
Raz w tygodniu	27	46	27	744
Kilka razy w roku	31	42	27	240
W ogóle nie uczestniczy	35	43	22	98
Ocena kier. rozw. syt. w kraju				
Dobry kierunek	79	6	15	124
Zły kierunek	16	63	20	706
Trudno powiedzieć	35	21	44	401

Tabela 7 Czy uważasz, że: 1. wszystkie ważne sprawy w kraju są w dobrych rękach, 2. nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji w kraju (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	LICZBA OSOB
Ogółem	5	69	26	1233
Płeć				
Mężczyźni	6	68	26	665
Kobiety	3	71	26	565
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	5	67	28	218
Technikum	5	69	27	308
Liceum zawodowe	3	69	28	239
Zasadnicza szkoła zawod.	5	71	24	464
Miejsce zamieszkania				
Wieś	5	67	28	483
Miasto do 20 tys.	3	73	24	205
od 21 do 100 tys.	4	74	21	270
od 101 do 500 tys.	5	66	29	125
501 tys. i więcej mieszk.	4	68	28	140
Region				
Północny	5	59	36	151
Zachodni	4	87	10	105
Środkowo-zachodni	6	76	18	85
Środkowy	6	66	28	242
Wschodni	3	70	26	227
Południowo-wschodni	5	64	30	233
Południowo-zachodni	3	74	23	190
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	6	67	27	221
Zasadnicze zawodowe	3	72	25	510
Średnie	5	67	27	289
Pomaturalne	3	68	30	37
Wyższe	6	68	26	155
Wykształcenie matki				
Podstawowe	5	70	25	261
Zasadnicze zawodowe	3	68	28	349
Średnie	5	69	25	370
Pomaturalne	1	68	31	98
Wyższe	7	72	22	138
Grupa społ.- zawodowa ojca				
Kadra kier., inteligencja	7	63	30	116
Poz. pracownicy umysłowi	6	67	27	129
Pracownicy fiz.- umysł.	3	64	33	75
Robotnicy wykwalifikowani	5	69	26	458
Robotnicy niewykwalifik.	7	71	22	96
Rolnicy	4	73	23	158
Prywatni przedsiębiorcy	3	74	23	65
Miejsce pracy ojca				
Zakład państwowy/spółdz.	4	69	27	592
Zakład prywatny	5	67	27	171
Gospodarstwo rolne	3	71	26	147
Brak stałego msc. pracy	6	69	25	312
Ocena własnych war. mater.				
Złe	5	72	23	431
Średnie	4	67	29	589
Dobre	5	71	24	205
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	7	59	34	143
Raz w tygodniu	4	70	25	748
Kilka razy w roku	4	73	23	238
W ogóle nie uczestniczy	3	70	27	96
Ocena kier. rozw. syt. w kraju				
Dobry kierunek	22	42	37	120
Zły kierunek	2	82	16	711
Trudno powiedzieć	5	55	40	401

Tabela 8. Czy polityka rządu stwarza szansę wyjścia Polski z kryzysu gospodarczego? (%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	LICZBA OSOB
Ogółem	22	75	3	1284
Płeć				
Mężczyźni	27	70	3	698
Kobiety	16	80	4	583
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	22	73	5	226
Technikum	20	76	4	322
Liceum zawodowe	20	77	2	244
Zasadnicza szkoła zawod.	23	74	3	488
Miejsce zamieszkania				
Wieś	22	74	3	497
Miasto do 20 tys.	18	78	4	216
od 21 do 100 tys.	22	76	2	285
od 101 do 500 tys.	25	71	5	130
501 tys. i więcej mieszk.	24	71	5	146
Region				
Północny	35	61	3	155
Zachodni	15	81	4	118
Środkowozachodni	20	77	2	88
Środkowy	23	73	4	245
Wschodni	18	78	3	233
Południowo-wschodni	26	72	2	245
Południowo-zachodni	13	82	4	200
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	24	73	3	234
Zasadnicze zawodowe	22	75	2	521
Średnie	20	76	3	302
Pomaturalne	16	82	3	38
Wyższe	22	71	7	163
Wykształcenie matki				
Podstawowe	22	76	3	276
Zasadnicze zawodowe	22	76	2	359
Średnie	20	75	5	377
Pomaturalne	22	77	1	104
Wyższe	26	68	5	146
Grupa społ.- zawodowa ojca				
Kadra kier., inteligencja	22	73	5	119
Poz. pracownicy umysłowi	23	75	2	131
Pracownicy fiz.- umysł.	27	68	5	78
Robotnicy wykwalifikowani	22	75	3	475
Robotnicy niewykwalifik.	21	75	4	99
Rolnicy	25	72	2	166
Prywatni przedsiębiorcy	19	75	6	69
Miejsce pracy ojca				
Zakład państwowy/spółdz.	23	75	3	613
Zakład prywatny	19	77	4	176
Gospodarstwo rolne	24	74	3	155
Brak stałego msc. pracy	21	75	4	325
Ocena własnych war. mater.				
Złe	18	79	3	443
Średnie	24	72	4	617
Dobre	24	73	4	216
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	68	3	148
Raz w tygodniu	20	76	4	780
Kilka razy w roku	24	72	3	247
W ogóle nie uczestniczyć	21	76	3	100
Ocena kier. rozw. syt. w kraju				
Dobry kierunek	60	34	6	128
Zły kierunek	12	86	2	742
Trudno powiedzieć	29	67	5	413

Tabela 9. Ocena zmian sytuacji życiowej respondenta i jego rodziny w ciągu ostatnich kilku miesięcy

(%)

	Poprawa	Pogorszenie	Brak zmian	Trudno powiedzieć	LICZBA OSOB
Ogółem	6	50	38	6	1284
Płeć					
Mężczyźni	7	44	42	7	698
Kobiety	5	58	33	5	583
Typ szkoły					
Liceum ogólnokształcące	4	49	42	5	226
Technikum	5	52	36	7	322
Liceum zawodowe	4	62	27	6	244
Zasadnicza szkoła zawod.	8	44	42	6	488
Miejsce zamieszkania					
Wieś	3	52	39	6	499
Miasto do 20 tys.	8	53	35	5	216
od 21 do 100 tys.	5	54	38	4	285
od 101 do 500 tys.	12	38	44	7	128
501 tys. i więcej mieszk.	10	46	36	9	146
Region					
Północny	10	43	42	5	155
Zachodni	6	58	31	4	118
Środkowozachodni	5	55	41	0	88
Środkowy	7	58	29	7	244
Wschodni	2	52	40	6	233
Południowo-wschodni	5	45	43	7	247
Południowo-zachodni	9	45	39	8	199
Wysztalcenie ojca					
Podstawowe	4	54	37	5	232
Zasadnicze zawodowe	5	53	36	6	523
Średnie	6	48	39	6	302
Pomaturalne	5	37	42	16	38
Wyższe	9	46	39	6	163
Wysztalcenie matki					
Podstawowe	5	55	35	5	276
Zasadnicze zawodowe	5	50	40	5	359
Średnie	5	50	37	8	377
Pomaturalne	9	46	39	7	103
Wyższe	10	47	38	5	147
Grupa społ.- zawodowa ojca					
Kadra kier., inteligencja	8	42	43	7	118
Poz. pracownicy umysłowi	8	47	39	6	131
Pracownicy fiz.- umysł.	4	44	44	8	79
Robotnicy wykwalifikowani	4	52	38	5	477
Robotnicy niewykwalifik.	11	45	38	5	99
Rolnicy	2	60	34	4	163
Prywatni przedsiębiorcy	12	42	42	4	69
Miejsce pracy ojca					
Zakład państwowy/spółdz.	6	49	40	6	614
Zakład prywatny	12	40	40	8	178
Gospodarstwo rolne	2	63	31	4	152
Brak stałego msc. pracy	4	53	37	6	325
Ocena własnych war. mater.					
Złe	1	79	17	3	443
Średnie	5	41	46	7	618
Dobre	18	17	58	8	215
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	4	48	43	5	148
Raz w tygodniu	6	51	38	5	779
Kilka razy w roku	6	48	40	7	247
W ogóle nie uczestniczy	11	52	29	8	101
Ocena kier. rozw. syt. w kraju					
Dobry kierunek	17	28	53	3	127
Zły kierunek	3	57	33	6	740
Trudno powiedzieć	8	45	41	6	416